

บทที่ ๘

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล

บทบาทในการ เป็นสื่อกลางการติดต่อสื่อสารของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวในบทที่ ๓ เป็นเพียงบทบาทขั้นพื้นฐานเท่านั้น บทบาทที่สำคัญยิ่งขึ้นไปอีกของหนังสือพิมพ์ คือ การตรวจสอบการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน กล่าวคือ แทนที่หนังสือพิมพ์จะมีบทบาทอย่างแรก โดยการลงข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยดีเพียงนั้น หนังสือพิมพ์ควรมีบทบาทต่อไปอีก นั่นคือ ต้องติดตามรายงาน และวิพากษ์วิจารณ์ผลการปฏิบัติงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกเหล่านั้น เสนอต่อประชาชนให้วินิจฉัยว่า บุคคลเหล่านั้นได้ทำหน้าที่ในการเรียกร้องและรักษาสีทธิผลประโยชน์ของประชาชนมากน้อยเพียงใดด้วย

หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ประการหลังนี้ นับว่า เป็นปัจจัยในการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะการปกครองดังกล่าวเน้นความจำเป็นว่า มวลชนพึงรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองและพฤติกรรมของรัฐบาล ในอันที่จะวินิจฉัย ประสิทธิภาพของรัฐบาลอย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างประชามติซึ่งรัฐบาลต้องรับฟังและนำมากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารประเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อหันมาพิจารณาการของสังคมไทย จะเห็นได้ว่าสังคมไทยมีลักษณะหลายประการ ที่ไม่เอื้อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกตื่นตัวในทางการเมือง ทั้งรัฐบาลทุกสมัยก็มีแนวโน้มที่อาจกล่าวได้ว่าไม่มีการวางแผนพัฒนาทางการเมืองที่จะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสำนึกทางการเมือง เพื่อรวมกันเป็นพลังทางการเมืองขึ้นมาได้^(๑) โดยเหตุนี้ประชาชนจึงไม่สามารถสร้างประชามติเป็นพลังทางการเมืองที่จะทำให้รัฐบาลเป็นรัฐบาลของมวลชนอย่างแท้จริงได้ นอกจากหนังสือพิมพ์ซึ่งอยู่ในวิสัยที่จะดึงความสนใจของประชาชนไปสู่เรื่องราวทางการเมืองจตุลใด ๆ ได้ จะเป็นผู้เร่งเร้าให้เกิดได้เป็นครั้งคราว ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงโคกกลายมาเป็นสถาบันแห่งการสร้างประชามติที่สำคัญมากสถาบันหนึ่งในสังคมไทย

ปัจจัยที่ช่วยเร่งเร้าให้หนังสือพิมพ์ไทยได้ทำหน้าที่ตรวจสอบพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของรัฐบาลได้มากกว่าสถาบันอื่นมีหลายประการดังนี้

- การขาดความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน อันเป็นผลมาจากลักษณะสังคมแบบเกษตร

๑. พงศ์เพ็ญ ศกุนตลาภย์, ประชาธิปไตยกับกระบวนการทางการเมืองในประเทศไทย (พระนคร: โรงพิมพ์สังคมศาสตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๓.

และค่านิยมแบบศักดินา^(๒) แม้จะมีการนำการศึกษาแบบอย่างตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ แต่การศึกษาดังกล่าวก็ไม่สามารถเปลี่ยนค่านิยมของตนได้มากนัก ทั้งไม่มีส่วนช่วยเกื้อกูลการพัฒนาทางความคิดสักเท่าไร เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษาอยู่ที่การฝึกฝนให้คนเป็นข้าราชการ ซึ่งหมายถึงความสามารถในการยอมรับและปฏิบัติตามรัฐบาลอย่างไม่มีเงื่อนไขมากกว่า คงจะเห็นได้ว่าแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนก็ยังเป็นไปอย่างช้าๆ เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแทบไม่มีผลกระทบกระเทือนคนส่วนใหญ่ที่ทำการเกษตรอยู่ในชนบทแต่อย่างใด และรัฐบาลมีความพยายามค่อนข้างน้อยที่จะพัฒนาให้ประชาชนมีความสำนึกทางการเมืองหรือเปลี่ยนค่านิยมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย การบริหารประเทศจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลแต่สถาบันเดียว ประชาชนไม่มีส่วนเข้ากำหนดวิถีทางการเมืองหรือแม้แต่มีสวนรู้เห็นมากนัก

- การขาดการผนึกกำลังทางการเมือง (Political Cohesion) ในรูปของการรวมกลุ่มผลประโยชน์ หรือการมีพรรคการเมืองที่มีพื้นฐานอยู่ที่ประชาชนอย่างแท้จริง การรวมกลุ่มดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง เพื่อให้การบริหารประเทศเป็นไปตามคัลลองประชาธิปไตย โดยการเสนอความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นสำคัญ ๆ ซึ่งจะช่วยให้การบริหารงานราชการ เป็นไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย^(๓)

การขาดการผนึกกำลังทางการเมืองมีสาเหตุมาจากการขาดความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนดังกล่าวข้างต้น และการขยายตัวอย่างช้าๆ ของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ไม่มีการพัฒนาพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมมากพอที่จะช่วยให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมาอย่างเด่นชัด ทั้งพาณิชยกรรมและหัตถกรรมที่พัฒนาขึ้นมาบางส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ในมือชาวจีน ชาวจีนเหล่านี้ส่วนมากไม่สนใจการเมืองและถูกรัฐบาลกีดกันมิให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองด้วย ดังนั้น จึงมีผลให้คณะทหาร และข้าราชการซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน เข้ากุมอำนาจทางการเมืองได้แต่เพียงกลุ่มเดียว^(๔)

๒. ลักษณะสังคมเกษตรแบบดั้งเดิมทำให้คนต่างคนต่างอยู่ได้โดยไม่จำเป็นต้องติดต่อกับรัฐบาลหรือต้องรวมตัวกันมากนัก ขณะที่ค่านิยมแบบศักดินาทำให้คนยอมรับคนที่มีความฐานะและยศถาบรรดาศักดิ์ที่สูงกว่าเป็นแบบอย่างของความถูกต้อง โดยปราศจากความคิดในเชิงเปลี่ยนแปลงหรือวิพากษ์วิจารณ์.

๓. ร.ศ.อ. วิโรจน์ ภูจินดา, การเมืองการบริหารเมืองไทย, (พระนคร: ไม่มีชื่อโรงพิมพ์, ปีพิมพ์), หน้า ๕๐.

๔. ดร. ไพบูลย์ ช่างเรียน, ลักษณะสังคมและการปกครองของไทย, (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔) หน้า ๘๕.

- สถาบันผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนโดยตรงไม่มีอำนาจในการควบคุมรัฐบาลอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ แม้ว่าในทางทฤษฎีแล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๔๗๕ จะระบุอำนาจไว้ในมาตราที่ ๕ ว่า

.....สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจดูแลควบคุมกิจการของประเทศ และมีอำนาจประชุมกัน ถอด ถอน กรรมการราษฎรหรือพนักงาน รัฐบาลผู้หนึ่งผู้ใดก็ได้.....

ทั้งนี้ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ ที่ได้รับการแต่งตั้งซึ่งมีจำนวนเท่าสมาชิกประเภทเลือกครึ่งใหญ่เป็นสมาชิกคณะราษฎร หรือบุคคลที่คณะราษฎรสามารถควบคุมได้ คณะราษฎรจึงสามารถคุมทั้งอำนาจบริหาร และอำนาจนิติบัญญัติอย่างเต็มที่ และเป็นเวลาดูแลโดยเฉพะอย่างยิ่ง เมื่อมีการยุบพรรคเฉพาะกาลให้มีสมาชิกสภาประเภทแต่งตั้งจาก ๑๐ ปีเป็น ๒๐ ปี สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติอ่อนแอ คือ แม้ว่าโดยทางทฤษฎีสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ ๑ จะเป็นผู้ที่ประชาชนเลือกขึ้นมา แต่ก็อาจมีสมาชิกสภาผู้แทนบางคนได้รับเลือกโดยเหตุอื่นที่นอกเหนือไปจากความสามารถและความเหมาะสมได้ไม่น้อย จึงปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้มักมีผลประโยชน์และความเห็นขัดแย้งกันอยู่เสมอ ทำให้ขาดการรวมกลุ่มอำนาจที่จะเข้าควบคุมรัฐบาลอย่างจริงจัง ความอ่อนแอของรัฐสภาโดยส่วนรวมนั้นจะเห็นได้จากมีผู้สรุปไว้ว่า.....

.....รัฐสภาในประเทศไทยมีบทบาทมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับเจตนาารมย์ของฝ่ายบริหาร ฉะนั้นเหตุการณ์ทางการเมืองเป็นสำคัญ ฉะนั้นก็ตามบทบาทของรัฐสภาดังกล่าวก็ย่อมอาจดำเนินไปได้ก็เท่าที่ควร อาทิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองก็ไม่สามารถรวมกันเป็นปึกแผ่น เนื่องจากขาดระบบพรรคการเมือง จึงทำให้อำนาจของผู้ปกครองของไทยเป็นอำนาจที่ปราศจากการควบคุมที่แท้จริง ทั้งในและนอกรัฐสภา..... (๕) (๖)

ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงช่องว่างของการพัฒนาทางการเมืองซึ่งหนึ่งสี่ปีที่ผ่านมา อยู่ในฐานะที่จะช่วยปิดใ้ได้บ้าง จึงสมควรที่จะหันมาพิจารณาว่าหนึ่งสี่ปีที่ผ่านมาจะมีความสามารถในการ

๕. การควบคุมนอกรัฐสภา คือ การควบคุมจากประชาชนและพรรคการเมือง.

๖. สุทัศน์ รมดี, เวียงเกษม, บทนำ.

ปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญนี้ได้เพียงใด ในด้านความรู้ทางการ เมือง และด้านอื่น ๆ ของนักหนังสือพิมพ์นั้น อาจกล่าวได้ว่ามีความค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับประชาชนทั่วไป นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่มักจบการศึกษา ชั้นมัธยมปลาย ซึ่งถือว่ามิมีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างสูงในสมัยนั้น และหลายคนมีความรู้ภาษาอังกฤษค่อนข้างดีพอที่จะติดตามข่าวและบทความจากต่างประเทศได้ ความรู้ทางการเมืองได้จากการศึกษาด้วยตนเอง ด้วยความรักในอาชีพหนังสือพิมพ์และการ เรียนรู้จากบุคคลที่ได้รับการศึกษาชั้นสูงจากต่างประเทศ เช่น พระสารสาสน์ประพันธ์ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระสารสาสน์พลขันธ์ ซึ่งเป็นเจ้าของหรือที่ปรึกษาประจำอยู่ตามสำนักพิมพ์แต่ละฉบับ (๓)

ความรู้และความสนใจทางการเมืองทำให้นักหนังสือพิมพ์บางคน ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารโดยตรง ด้วยการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทเลือกตั้งด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ในการเลือกตั้งเมื่อ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ นักหนังสือพิมพ์ได้รับเลือก ๓ คน ในการเลือกตั้งเมื่อ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐ นักหนังสือพิมพ์ได้รับเลือก ๑ คน ในการเลือกตั้งเมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ นักหนังสือพิมพ์ได้รับเลือก ๓ คน

นอกจากนั้น ยังมีข้าราชการการเมืองระดับสูงหลายคน เขียนบทความให้หนังสือพิมพ์เป็นประจำ เช่น พระสารสาสน์พลขันธ์ รัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐการ พระสารสาสน์ประพันธ์ รัฐมนตรีกระทรวงธรรมการ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี และหลวงวิจิตรวาทการ อธิบดีกรมศิลปากร เป็นต้น ซึ่งช่วยให้นักหนังสือพิมพ์เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นที่สมบูรณยิ่งขึ้น นอกจากนี้ความรู้ของนักหนังสือพิมพ์และนักเขียน ซึ่งช่วยให้การทำหน้าที่ตรวจสอบพฤติกรรมของรัฐบาลและนำทางประชาคมติเป็นไปโดยค่อนข้างดีแล้ว มองทางด้านความพร้อมของ เจ้าของทุนก็มีอยู่มากพอสมควร เพราะเจ้าของทุนที่ลงทุนทำหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งเป็นคนที่มีความรู้หรือมีบทบาทอยู่ในวงราชการเอง เช่น หนังสือพิมพ์ ประชาชาติ หนังสือพิมพ์ ประมุขชน หนังสือพิมพ์ กรุงเทพฯ เกิดใหม่ ขณะที่ส่วนหนึ่งก็ลงทุนด้วยใจรัก หรือไม่หวังผลในทางการค้ามากนัก เพราะถึงอย่างไรการทำหนังสือพิมพ์ในระยะแรก ๆ ก็ใช้ทุนไม่มากนัก และเป็นกิจการที่ไม่ได้ให้ผลตอบแทนสูงถ้าจะเปรียบเทียบกับปัจจุบัน

๓. สัมภาษณ์, สติชัย เสมานิล, วันเดียวกัน.

ความขัดแย้งระหว่างนายทุนและนักหนังสือพิมพ์แม้ว่าจะมีบ้างก็ไม่มากนัก และนายทุนไม่ถึงกับเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของนักหนังสือพิมพ์แต่ประการใด (๘)

ในการพิจารณาบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการตรวจสอบพฤติกรรมของรัฐบาล ในช่วงเวลาที่ทำกรวิจัย ได้แบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยเพื่อสะดวกแก่การเรียบเรียงต่อไปนี้คือ

๑. การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ราชการในระดับบุคคล
๒. การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ราชการในระดับรัฐบาลทั่ว ๆ ไป
๓. การคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาลในประเด็นที่สำคัญ
๔. การแนะนำรัฐบาลให้ปฏิบัติงานในประเด็นที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

๑. การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ราชการในระดับบุคคล บทบาทของหนังสือพิมพ์

ในแง่นี้คือ การติดตามผลการปฏิบัติงานของนักการเมืองและข้าราชการประจำ เพื่อรายงานให้ประชาชนได้พิจารณาว่า บุคคลของประชาชนเหล่านี้ ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนหรือไม่และอย่างไรโดยละเอียดโดยเสด็จออกมาได้ในหลายลักษณะ เช่น สัมภาษณ์ ชักไซร์ รายงานแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ เปิดโปงและตั้งข้อสงสัย หน้าที่ประการนี้ส่งผลให้หนังสือพิมพ์ เป็นสถาบันที่มีอำนาจทางการเมืองขึ้นมาได้ กล่าวคือการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองหรือข้าราชการ ย่อมมีผลต่ออนาคตทางการเมืองและทางการเมืองงานของบุคคลเหล่านั้นได้ เช่น หากหนังสือพิมพ์ โจมตีหรือเปิดโปงการปฏิบัติหน้าที่ของอธิบดีท่านหนึ่งซึ่งดำเนินงานผิดไปจากกฎเกณฑ์ที่ใ้วางไว้และมีท่าทีว่าส่อไปในทางทุจริต เมื่อมีการสอบสวนและมีคำถามผิดจริงตามที่หนังสือพิมพ์ตั้งข้อสงสัย อธิบดีท่านนั้นอาจถูกปลดออกจากตำแหน่งหรือหมดอนาคตที่จะได้เต้าขึ้นไปเป็นใหญ่เป็นโตได้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์สามารถควบคุมการปฏิบัติงานของนักการเมืองหรือข้าราชการให้เป็นไปตามหน้าที่หรือนโยบายที่ใ้ตกลงไว้ หรืออย่างน้อยก็ทำให้บุคคลเหล่านั้นต้องเพิ่มความระมัดระวังในการดำเนินงานมากขึ้น ไม่ทำอะไรตามอำเภอใจ เพราะคิดว่าตนมีอำนาจอยู่เพียงฝ่ายเดียว

หนังสือพิมพ์ในช่วงที่ท้าวทธานิพนธ์ มีบทบาทในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองและข้าราชการในระดับบุคคลได้ก็เพียงแค่นั้น เป็นสิ่งที่ไม่อาจวิเคราะห์หลังไปได้แน่ชัด แต่จากการ

๘. ข้อความนี้สรุปจากผลการศึกษาและค้นคว้าโดยทั่วไป และจากคำสัมภาษณ์, สถิติ, เสมานิต, เฝิงอาง.

ศึกษาเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ในสมัยดังกล่าวเท่าที่จะหาได้ พบว่า หนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของนักการเมืองและข้าราชการอย่าง มีหลักการและมีเหตุผล มากกว่าจะเป็นการโจมตีด้วยอารมณ์หรือความไม่ชอบเป็นส่วนตัว แต่ก็มีสถานการณ์ทางการเมืองบางสมัยที่ผู้นำประเทศมีอำนาจมากเกินไปจนเกินกว่าที่หนังสือพิมพ์จะกล่าววิพากษ์วิจารณ์ได้ เช่นในสมัยหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งรัฐบาลใช้อำนาจควบคุมปากเสียงของหนังสือพิมพ์อย่างกวดขัน ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องละเลยบทบาทในคานานี้ไปบ้าง

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ได้มีบทบาทในแง่นี้คือ การที่หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้เขียนวิจารณ์ หลวงวิจิตรวาทการในกรณีที่ได้ไปแสดงปาฐกถา ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และใช้คำพูดโจมตีคนจีนตอนหนึ่งว่า "จีนยิ่งกว่ายิว" เพราะคำพูดดังกล่าวย่อมกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของคนจีนในเมืองไทย และทำให้คนจีนส่วนใหญ่ไม่แน่ใจในนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อคนจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะนั้น รัฐบาลกำลังเริ่มใช้นโยบายส่งเสริมชาตินิยมอยู่ด้วย หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ได้เตือนหลวงวิจิตรวาทการว่า ควรจะมีการระมัดระวังการพูดมากกว่านี้ เพราะคนจีนที่กระทำความผิดในเมืองไทยก็มีอยู่ไม่น้อย และได้แสดงความเห็นว่า นโยบายที่จะปลุกความรักชาตินั้นเป็นนโยบายที่ดี แต่หากจะใช้วิธีก่อให้เกิดความเกลียดชังอีกชาติหนึ่งนั้น หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อผู้พูดเป็นทั้งรัฐมนตรีและอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งอาจจะทำให้คนจีนในเมืองไทยเข้าใจว่า "เท่ากับประกาศให้เห็นนโยบายของรัฐบาลที่ควบคุมการบริหารประเทศอยู่ในปัจจุบันนี้"^(๙) หนังสือพิมพ์ ประชามิตร^(๑๐) ได้เขียนบทนำโจมตีปาฐกถาของหลวงวิจิตรวาทการครั้งนี้ด้วยเช่นกัน^(๑๑) การลงบทความในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ที่เขียนปาฐกถาดังกล่าวของหลวงวิจิตรวาทการหลาย ๆ วันติดต่อกัน มีผลให้ประชาชนที่สนใจส่งจดหมายแสดงความคิดเห็นมายังหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมากและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางท่าน มีนายเลียง ไชยกาล นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นต้น เสนอในที่ประชุมสภาให้มีการพิจารณากันในเรื่องนี้ แต่ผลปรากฏว่าที่ประชุมสภาไม่ยอมรับข้อเสนอ

๙. "ไทยกับจีน" (บทนำ), ไทยใหม่, ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

๑๐. คุภาคนวนก ก.

หนังสือพิมพ์ ประชามิตร เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีแนวโน้มให้เห็นว่าไม่สนับสนุนหลวงพิบูลสงคราม เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีสถิติการจำหน่ายดีฉบับหนึ่ง ทั้งเจ้าของคือ นายชลอ รังควร เป็นผู้ที่มีรักในการหนังสือพิมพ์และมีความรู้ (นักเรียนอังกฤษ) ประกอบกับมีทีมงานที่มีความสามารถเช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์ สงัด บรรจงศิลป์ สนิท เจริญรัฐ สถิตย์ย์ เสมานิล ประชามิตร จึงเป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการเชื่อถือมากฉบับหนึ่งและมีบทบาททางการเมืองมากเช่นกัน.

๑๑. สนใจโปรดอ่าน, ประชามิตร, ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

อย่างไรก็ดี การวิพากษ์วิจารณ์หลวงวิจิตรวาทการครั้งนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า
หนังสือพิมพ์มีโอกาสที่จะท้าทายการดำเนินงานของข้าราชการได้ และมีผลให้ข้าราชการจำ
ต้องระมัดระวังในการดำเนินงานของตนมากขึ้น เพราะหากปฏิบัติงานผิดพลาดแล้ว หนังสือ
พิมพ์ก็จะเป็นผู้ชี้ให้ประชาชนทั่วไปทราบอย่างแพร่หลาย

เนื่องจากการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานหรือความคิดเห็นทั่ว ๆ ไปในระบอบ
บุคคลบางครั้งไม่อาจจะทำได้อย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา เพราะหนังสือพิมพ์จะมีเสรี
ภาพในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความมกดยุณและทัศนคติ
ของรัฐบาลอยู่มาก ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกับรัฐบาล หนังสือพิมพ์จึงอาจเลี่ยงการ
วิพากษ์วิจารณ์บุคคลในคณะรัฐบาลโดยตรง โดยแสดงความคิดเห็นเป็นนัย ๆ ในรูปของการตอบ
จดหมายของผู้อ่าน ดังเช่น สยามนิกร (๑๒) กระทำแทน

....คนอนธาม พระองค์อาทิตย์มีจิตใจเป็น

นักประชาธิปไตยที่แท้จริงหรือว่าแสร์ง?

ข้าพเจ้าตอบ บา ใคร ๆ เขาก็รู ตามใจไปได้.... (๑๓)

แม้กระนั้นรัฐบาลในสมัยดังกล่าวก็ยังเห็นว่า หนังสือพิมพ์ใช้อำนาจในการเสนอ
ขวนวนนำความคิดประชาชน ให้เกิดความเคลือบแคลงใจในพระองค์อาทิตย์อาภา ซึ่งเป็น
หนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการ รัฐบาลจึงสั่งปิดสยามนิกร ๖๐ วัน แต่ภายหลังได้รับการลดหย่อน
โทษเหลือ ๓๐ วัน

นอกจากหนังสือพิมพ์ จะไต่หาหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน วิพากษ์วิจารณ์
การปฏิบัติงานของข้าราชการดังกล่าวแล้ว หนังสือพิมพ์ยังใช้วิธีการเปิดโปงและตั้งข้อสงสัย
เกี่ยวกับการสูญหายของเงินกองกลางของตำรวจกองพิเศษเป็นจำนวนนับหมื่นบาท หนังสือพิมพ์
ศรีกรุง ไต่ตั้งข้อสงสัยว่า เงินจำนวนนี้อาจถูกนำไปใช้ส่วนตัวเพอหากอกผล (๑๔) และไต่ลงเป็น
ข่าวใหญ่หนาหนึ่งติดต่อกันหลายวัน มีผลในการกระตุ้นความสนใจของประชาชน —————>

๑๒. ภูมิภาคธนวก ก.

ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ เคยเป็นข้าราชการของรัชกาลที่ ๗ แต่ไม่เคยมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองและ เขามาแทรกแซงแต่อย่างใด ผู้ดำเนินการเป็นคนหนุ่มที่นิยมประชาธิปไตยบรรณาธิการคือ ชนวน จากุประยูร (ชนาลัย) มีผู้ร่วมงานเช่น โชติ แพร่พันธ์ (ยาขอบ) กุหลาบ สายประดิษฐ์ ความที่ถือหุ้นเป็นข้าราชการบริพารของรัชกาลที่ ๗ ทำให้รัฐบาลหวาดระแวงว่าจะสนับสนุนเจ้า ถูกตรวจขาวบอย แต่ก็จัดว่าเป็นหนังสือพิมพ์แนวหน้าฉบับหนึ่ง.

๑๓. ช. ช่าง (โชติ แพร่พันธ์), "ตามใจ ๆ" สยามนิกร, ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

๑๔. "เหรียญบาท" (นามแฝง), ในคอลัมน์ "หยดหมึกศรีกรุง", ศรีกรุง, ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

เป็นอย่างมาก และทำให้ต้องมี การสอบสวนกัน ในวงราชการวงการค้าตรวจพิเศษ ซึ่ง
ศรักรุง ได้ติดตามนำข่าวมาส่งโดยตลอดเช่นกัน วิธีการเปิดโปงและตั้งข้อสงสัยดังกล่าว
หนังสือพิมพ์มักใส่อย่างไฉฉล เพราะการเนนลงข่าวการกระทำใด ๆ ย่อมเป็นการสร้าง
ความสนใจแก่ประชาชน เป็นเหตุให้เกิดความกคคัน สามารถยับยั้งหรือยุติการกระทำนั้น ๆ
ได้

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในแง่นี้ เห็นเด่นชัดมากอีกกรณีหนึ่ง ในปลายสมัยสงคราม
โลกครั้งที่ ๒ สมัยรัฐบาลพลเรือเอก นายควง อภัยวงศ์ หนังสือพิมพ์ได้เปิดโปงให้รัฐบาลชุดใหม่
ได้ทราบถึงการปฏิบัติงานอย่างทุจริตของข้าราชการ ซึ่งริบเงินจากผู้ถูกเกณฑ์ไปเพชรบูรณ์(๑๕)
หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ได้เปิดเผยข้อเท็จจริงว่า

....ตามที่รัฐบาลชุดที่แล้ว ได้เกณฑ์แรงงาน
ราษฎร ในจังหวัดต่าง ๆ ไปทำงาน ในจังหวัด
เพชรบูรณ์และเกณฑ์ในกรณีอื่น ๆ อันเกี่ยวเนื่อง
กับจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ปรากฏว่าราษฎรได้รับความ
เดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง การเกณฑ์แรง
ราษฎรครั้งนี้ เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ บีบบังคับ
เรียกร้องเอาเงินทอง ทรัพย์สินของราษฎร หา
ประโยชน์ในทางไม่ชอบเป็นอันมาก นอกจากนี้
เจ้าพนักงาน กำนันผู้ใหญ่บ้าน และปลัดตำบลบางคน
ได้เรียกร้องเอาเงินโดยทางลับ ควบอุปายต่าง ๆ
อีกมาก.... (๑๖)

หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ยังได้แสดงรายละเอียด ค่นกว่าหาตัวเลขต่าง ๆ ระบุ
ไว้เป็นหลักฐานดังนี้

๑๕. ปลายสมัยหลวงพิบูลสงคราม รัฐบาลมีนโยบายที่จะสร้างนครหลวงแห่งใหม่ขึ้นที่เพชรบูรณ์
ได้ออกกฎหมายเกณฑ์แรงงานประชาชนไปทำงาน ณ ที่นั้น แต่ปรากฏว่ามีผู้คนเจ็บป่วยล้ม
ตายเป็นจำนวนมาก ด้วยสาเหตุนี้ ภายหลังรัฐสภาได้ลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ทำให้
รัฐบาลหลวงพิบูลสงครามต้องลาออก

๑๖. ไทยใหม่, ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘.

คนที่ถูกเกณฑ์ทั้งสิ้น	๑๑๘,๓๘๑ คน	ป่วย	๑๔,๓๑๖ คน
ตาย	๔,๐๕๐ คน	เกวียน	๘,๕๐๐ เว
คนขับเกวียน	๖,๕๐๐ คน	ยานยนต์	๓๐ คัน (๑๙)

รัฐบาลพลเรือนในสมัยนั้น รับผิดชอบการเปิดโปงของ ไทยใหม่ เป็นอย่างดี และ
 ได้สั่งให้ชาวดวงภาคมหาดไทย ประชุมตั้งกรรมการสอบสวน เพื่อหาข้าราชการที่ทุจริตมาลง
 โทษตามกฎหมาย จึงนับว่าหนังสือพิมพ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนสำเร็จโดยทั่วไประยะหนึ่ง เพราะมีส่วนให้
 มีการตัดสินใจอย่างยุติธรรมเกิดขึ้น

๒. การตรวจสอบการปฏิบัติงานระดับรัฐบาลโดยทั่ว ๆ ไป บทบาทของหนังสือพิมพ์ในแง่หนึ่งคือ การแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์นโยบายระดับรัฐบาลโดยส่วนรวม
 ซึ่งเป็นบทบาทที่คล้ายกับสถาบันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระดับหนึ่ง หนังสือพิมพ์ถือว่าตนเป็น
 ตัวแทนของประชาชนย่อมจะชักชวน กักกัน นโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาล ที่ไม่
 กำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่หรืออาจนำไปสู่ความผิดพลาดได้ ขณะเดียวกัน
 ก็จะสนับสนุนนโยบายที่เห็นว่าจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง

ในระยะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ หนังสือพิมพ์ยังไม่ได้วิพากษ์
 วิจารณ์นโยบายของรัฐบาลมากนัก เพราะเห็นว่าเพิ่งอยู่ในระยะตั้งต้น ส่วนมากจึงเป็นการ
 สนับสนุนให้รัฐบาลได้มีโอกาสทำงานตามนโยบายที่วางไว้มากกว่า ดังจะเห็นได้จากบทความ
 เช่น "การปกครองโดยรัฐบาลใหม่ ทุกคนถ้าสามารถก็จะได้ดี" โดยพระยาอิสร์ภักดิ์ หรือ
 "เห็นออกคณะราษฎร" โดย "เอกขอ" (๑๘) และ "ออกทนไว้ดีกว่า" (๑๙) ในหนังสือพิมพ์
ไทยใหม่ นอกนั้นก็เป็นการเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ต่อเมื่อรัฐบาล
 พระยามโนปกรณนิติธาดาปฏิบัตินอกเหนือรัฐธรรมนูญ โดยการยุบสภาและรัฐสภาการจกตั้งให้
 มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จึงได้แสดงท่าทีไม่พอใจ ต่อการกระทำครั้งนี้
 อย่างกว้างขวาง รวมทั้งการแสดงความเสียใจต่อการลาออกของรัฐมนตรี ๔ นาย อันเป็น
 ปฏิกริยาโต้ตอบการกระทำของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาครั้งนั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า

๑๙. ไทยใหม่, ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘.
 ๑๘. ศรีกรุง, ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๕.
 ๑๙. "ราศีกัล" (นามแฝง), "ออกทนไว้ดีกว่า", ไทยใหม่, ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๖.

เป็นการคัดค้านรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาไปในขณะเดียวกัน การแสดงความไม่พอใจ
 ดังกล่าว มีผลให้หนังสือพิมพ์ที่คัดค้านรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ถูกปิดลงหลายฉบับ
 ดังที่ไต่ถามแล้วในบทที่ ๒ และเมื่อพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นผู้นำในการยึดอำนาจคืน
 จากพระยามโนปกรณ์นิติธาดา เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ หนังสือพิมพ์ทุกฉบับก็ได้
 ให้ความสนับสนุนอย่างแข็งขัน หลักเมือง ลงบทความ แสดงความเห็นวามบุคคลในระดับหัว
 หนารัฐบาลชุดนี้ มีความสามารถเกินในคณะกานกลางคือ

“พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นเอก ในข้อที่ประชาชนให้ความนับถือ
 หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นเอก ในวิชาฝ่ายพลเรือน
 หลวงพิบูลสงครามเป็นเอก ในวิชาทหาร”

หลักเมือง จึงมีความเห็นว่ารัฐบาลชุดนี้จะมีคามสามารถในการบริหารประเทศ
 ไปสู่ความเจริญได้^(๒๐) แมแต่หนังสือพิมพ์ที่คณะราษฎรมั่นใจว่าเป็นฝ่ายกษัตริย์นิยม คือหนังสือ
 พิมพ์ กรุงเทพฯเดลิเมล์ ก็ยังวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลชุดนี้อย่างยุติธรรม และยอมรับว่ารัฐบาลชุด
 นี้ประกอบดีนควย ผู้ที่มีความสามารถในการบริหารประเทศแล้วทั้งสิ้น^(๒๑) และหนังสือพิมพ์
ไทยใหม่ ก็ได้แสดงความเห็นว่ารัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลของประชาชนอย่างแท้จริง^(๒๒)

การพิจารณาแนวโน้มของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ในสมัยนั้น จะเห็นได้ว่าต่างก็
 สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยด้วยกันทั้งนั้น การคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาลอย่างเข้ม
 แข็งของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ เป็นการคัดค้านนโยบายหรือพฤติกรรมของรัฐบาลบางประเด็น
 มากกว่าจะเป็นการคัดค้านรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากยังมีผู้ที่
 สูญเสียผลประโยชน์ที่มีความคิดเอนเอียงไปทางระบอบเก่าก่อความยุ่งยากขึ้น เช่น ขบด
 บวรเดช ปีพ.ศ. ๒๔๗๖ และหลวงนายสืบ ปีพ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งขบดครั้งหลังนี้ผูกก่อการขบด ท้อง
 การสังหารบุคคลชั้นนำทางการเมือง เช่น หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีกลาโหม พระองค์เจ้า
 วรณไวทยากร ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี และมีจุดมุ่งหมายที่จะอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปก
 เกล้าเจ้าอยู่หัวกลับขึ้นครองราชสมบัติ ทำให้รัฐบาลเกิดความวิตกในฐานะของตน และใช้เป็น
 ขอร้องในการปราบปรามผู้คัดค้านอื่น ๆ ซึ่งรวมทั้งหนังสือพิมพ์ด้วย โดยหวังว่าจะทำลายผู้นิยม

๒๐. “สยามเริ่มวิ้งแล้ว” (บทนำ), หลักเมือง, ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.
 ๒๑. กรุงเทพฯเดลิเมล์, ๒๘ มิถุนายน ๒๔๗๖.
 ๒๒. “จะไหวทำอะไร”, (บทนำ), ไทยใหม่, ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖.

ระบอบเก่าให้หมดสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหลวงพิบูลสงครามซึ่งแน่วแน่เป็นเผด็จการ
ได้มีอำนาจมากขึ้นทุกที ภายหลังจากความสำเร็จในการปราบปรามขบถบวรเดช

หนังสือพิมพ์จะตระหนักถึง ความไม่องงามของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากบทความหลายบทที่แสดงให้เห็นถึงความหวังโยว่า ระบอบ
ประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ จะหันเหไปเป็นอย่างอื่น บทความ "ประชาธิปไตยกับเผด็จการ"
ในหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ แม้ว่าจะไม่ใช่การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยตรง
แต่จากการอ่านระหว่างบรรทัด และพิจารณาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ประกอบ ก็พอ
จะชี้ให้เห็นว่าบทความนี้เป็นการเตือนรัฐบาลอยู่กลาย ๆ

....ประชาธิปไตยสยามยังไม่ใคร่จะเจ็บและถา
พยายามระวังสุขภาพให้ดี จะยังไม่ใคร่เจ็บอีกนาน
เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าประชาธิปไตยในที่อื่น ๆ กำลัง
ต้องเชิญแพทย์เผด็จการเข้าเยียวยากันวุ่นไป ก็ไม่
หมายความว่า สยามจะต้องรักษาโรคอันไม่มีอยู่จริง
นั้นประการใด.... (๒๓)

การวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของรัฐบาลโดยทั่ว ๆ ไปของหนังสือพิมพ์
ย่อมมีผลให้รัฐบาลไม่พอใจเป็นธรรมดา และเมื่อรัฐบาลมีความหนักแน่นน้อย ก็พร้อมที่จะใช้อำนาจ
อำนาจอับหนังสือพิมพ์ทันที ดังจะเห็นได้จากในปีพ.ศ. ๒๔๙๕ นั้นได้มีการสั่งปิดหนังสือพิมพ์
บางฉบับ และสั่งสอบสวนนักหนังสือพิมพ์บางคน เช่น การยึดใบอนุญาต หนังสือพิมพ์เมืองไท (๒๔)
ซึ่งลงบทความกระทบกระเทียบรัฐบาลติดต่อกันหลายวันเป็นบทความหลายชิ้นคือ

วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕	โคลงบทความ	"การปกครองแบบเผด็จาโรยหน้า"
วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕	"	"เรื่องของเผด็จ-เผด็จ"
วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕	"	"การปกครองแบบดีพวก"
วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕	"	"รักษาติจริงหรือ?"

๒๓. "บาร์บารา" (สกล คุรุเมโรหิต), "ประชาธิปไตยกับเผด็จการ", ประชาชาติ, ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕.

๒๔. ภูมิภาคผนวก ก. (หนังสือพิมพ์ฉบับจริงไม่มีในหอสมุดแห่งชาติ)

วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ลงบทความ "พวกผู้คว่ำกนจน และกรรมกัญชวยรัฐบาล
ปราบชบถวาเปนมหา"

วันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕ "คนที่มิได้คดศัควปน"

วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕ "ประชาธิปไตยแบบเผด็จการ"

การยึกในอนุญาตครั้งนี้ รัฐบาลอ้างว่า หนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าว ได้ลงบทประพันธ์ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย อันเป็นภัยต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน มีความผิดตามมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งนอกจากจะยึกในอนุญาตแล้ว ยังได้คัศตราและผูกเชือกเครื่องพิมพ์ในโรงพิมพ์ศรีอักษรด้วย (๒๕)

เจ้าของและบรรณาธิการที่ถูกรัฐบาลเรียกไปไคสนน เพราะหาวาระแวงว่าจะมีพฤติการณ์ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลในระยะเดียวกันนี้มี

ทองคำ	อิสสระกุล	เจ้าของหนังสือพิมพ์	คาวนตร
ฉนวน	ไชยทัต	บรรณาธิการหนังสือพิมพ์	ราษฎร
ประยูร	คาตากกร	บรรณาธิการหนังสือพิมพ์	พระนคร
เล็ก	ศิริสัมพันธ์	บรรณาธิการหนังสือพิมพ์	อิสสระ (๒๖)

หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ได้ลงบทความคัดค้านการกระทำของรัฐบาลครั้งนีวว่า จะทำให้รัฐบาลเสียชื่อเสียง เพราะประชาชนวิพากษ์วิจารณ์การกระทำครั้งนี้ของรัฐบาลว่าคงมีเบื้องหลังทางการเมืองอย่างไมคองสงสัย (๒๗) และนายสนธิ เจริญรัฐ นักหนังสือพิมพ์และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็ได้ขอร้องให้รัฐบาลออกแถลงการณ์เพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนโดยเร็ว เพราะสมาชิกสภาผู้แทนคนหนึ่งตั้งกระทูถามรัฐบาลในสภา (๒๘) แต่รัฐบาลไมได้แถลงรายละเอียดคองยงใด นักหนังสือพิมพ์ทั้ง ๔ คนก็ได้รับการปลดปล่อยหลังจากถูกไคสนนอยู่ ๒-๓ วัน

การที่รัฐบาลควบคุมและปราบปราม หนังสือพิมพ์ที่มคิความเห็นทางการเมืองอย่างเข้มงวดหลายครั้งสอให้เห็นว่า รัฐบาลไมได้เคารพเสรีภาพในการเขียนและการพูด ตามที่ได้ให้สัญญาไว้แก่ประชาชนคองยงไร เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์จึงถูกจำกัดเป็นระยะ ๆ อยู่ตลอดมา และยิ่งภายหลังที่หลวงพิบูลสงครามขึ้นค่างำหน่งนายกรัฐมนตรี และมีแนวโนมที่จะเป็นเผด็จการมากขึ้น

๒๕. ไคขอมูลจาก, "ปคโรงพิมพ์ศรีอักษรและถอนใอนุญาตหนังสือพิมพ์เมืองไท", ประมวณวน, ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

๒๖. ประมวณวน, ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

๒๗. "เมือหนังสือพิมพ์เป็นชาว", ประชาชาติ, ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

๒๘. กูภาคผนวก ค.

แนวโน้มไปสู่ระบอบเผด็จการจะเห็นได้จากการที่ หลวงพิบูลสงคราม เริ่มนำแบบอย่างการปกครองประเทศของฮิตเลอร์ในเยอรมนี และมุสโสลินีในอิตาลีมาใช้ เช่นการดำเนินนโยบายชาตินิยม การต่อต้านชนกลุ่มน้อยโดยเฉพาะชาวจีน การสร้างสถานการณ์ทางการเมืองเพื่อเรียกร้องความเห็นใจ และเพื่อจะได้ฉวยโอกาสใช้อำนาจเด็ดขาดในการบริหารประเทศได้มากขึ้น ซึ่งก็ปรากฏว่าได้ผลพอสมควร เพราะบรรยายกาศทางการเมืองของโลกอยู่ในภาวะตึงเครียด อันเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งรู้อาสาจากหนังสือพิมพ์ และการพูดต่อ ๆ กัน มีความรู้สึกวิตกในเสถียรภาพและความปลอดภัยของตนและประเทศชาติ สภาพเช่นนี้ทำให้ประชาชนมีความนิยมผู้นำที่เข้มแข็งเด็ดขาด เป็นเหตุให้หลวงพิบูลสงครามผู้มีบุคลิก เป็นที่นิยมคนหนึ่งมีอำนาจมั่นคงขึ้นทุกที จนสามารถเข้าครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติได้

กุหลาบ สายประดิษฐ์ บรรณาธิการ สุภาพบุรุษ (๒๙) เป็นผู้หนึ่งในสมัยดังกล่าวที่สังเกตเห็นแนวโน้มไปสู่ระบอบเผด็จการของ หลวงพิบูลสงคราม และได้เขียนบทความ (๓๐) "เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๙๕" ลงใน สุภาพบุรุษ เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๕ เพื่อเป็นการทันทานแนวโน้มดังกล่าว ก็จะเห็นได้จากคำแถลงของผู้เขียน ถึงจุดมุ่งหมายที่เขียนในเวลาต่อมา เมื่อได้มีการนำบทความทั้ง ๑๖ ตอนนั้นมารวบรวมพิมพ์เป็นเล่มเมื่อพ.ศ. ๒๔๙๐

....จุดมุ่งหมายพิเศษของข้าพเจ้าในการเขียนเรื่องนี้อยู่ที่จะหาวิธีใหม่ต่อต้านมรสุมของระบบเผด็จการในเวลานั้น ข้าพเจ้านำพฤติกรรมของการปฏิวัติมาเรียบเรียงลงไว้ก็ประสงค์จะให้เป็นที่ขบคิดเตือนแก่นักปฏิวัติกลุ่มหนึ่งที่ถืออำนาจการปกครองในสมัยนั้น ใค้สำเหนียก

๒๙. คุุภาคผนวก ก.

สุภาพบุรุษ กำเนิดมาจาก โรงพิมพ์อักษรนิติ(ค่ายบางขุนพรหม) ซึ่งออก ประชามิตร อยู่ก่อน บรรณาธิการคือ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ซึ่งออกมาจาก ประชาชาติ เพราะมีความเห็นขัดกับพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งแนวทางสนับสนุนประชาธิปไตยอย่างชัดเจน และต่อต้านหลวงพิบูลสงครามและหนังสือพิมพ์มัยย่อย ๆ ของหลวงพิบูลสงครามอย่างไม่ลดละ มีผู้ร่วมงานเป็นคนหนุ่ม เช่น จักกดี พลาญกูร ซึ่งจัดว่าเป็นผู้ที่มีหัวก้าวหน้าคนหนึ่ง

๓๐. ลงตั้งแต่ ๔ พฤษภาคม ถึง ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐. ในสุภาพบุรุษ.

ถึงอุกมคติของการปฏิบัติว่า เขาได้ตกลงไว้อย่างไร และ
 ความประพฤติที่เขาปฏิบัติอยู่เป็นปฏิปักษ์ต่ออุกมคติของเขา
 อย่างไร ข้าพเจ้าหวังจะให้เขาเหล่านั้นพึงเกิดความละอาย
 ใจและได้สำนึกตนว่าเมื่อเขาทรยศต่ออุกมคติของเขาซึ่ง
 ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นอุกมคติของประชาชนไปแล้วก็เท่า
 กับว่าเขาได้ทรยศต่อประชาชนนั่นเอง.... (๓๑)

บทความ "เบื้องหลังปฏิวัติ ๒๔๗๕" นี้เขียนขึ้นจากการสัมภาษณ์ พระยาพลพลพยุหเสนา
 เป็นส่วนใหญ่ เริ่มตั้งแต่สาเหตุของการปฏิวัติเรื่อยมา ก่อนจะลงพิมพ์บทความนี้ ปรากฏว่ามีผู้ออกการ
 หนึ่ง (๓๒) ได้ติดต่อทางพระยาพลพลพยุหเสนาให้เชิญตัว กุหลาบ สายประดิษฐ์ ไปพบที่วังปารุสก์ ขอ
 ร้องให้ระงับการพิมพ์โดยอ้างเหตุผลว่า อาจกระทบกระเทือนต่อบุคคลบางคน แต่ในที่สุดบทความบทนี้
 ก็ถูกนำไปตีพิมพ์ มีผลให้เกิดความเดือดดาล" ในหมู่ผู้ที่คัดค้านบทความนี้มาตั้งแต่ต้น เพราะสาระในบท
 ความนี้เตือนใจให้ผู้อ่านใคร่ระลึกถึงถ้อยคำที่ผู้ออกการได้ให้สัญญาไว้กับประชาชน ในอันที่จะบริหารประ
 เทศไปในวิถีทางประชาธิปไตย ซึ่งขัดกับการดำเนินงานที่รัฐบาลปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น "บทสนทนาของ
 นายมัน-นายคง" แห่งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นที่ทราบดีว่าเป็นเสมือนกระบอกเสียง
 ของหลวงพิบูลสงคราม ได้ออกแถลงการณ์โจมตีบทความนี้ถึง ๔ ครั้ง และ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ก็ได้
 โต้ตอบในหนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ทุกครั้ง (๓๓)

การปะทะกันระหว่างหนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ และ วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยอัน
 มีสาเหตุเนื่องมาจากการลงบทความ "เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕" ซึ่งเป็นการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล
 ในเวลานั้นทางอ้อม เป็นเรื่องราวใหญ่โตถึงกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓๐ คน ได้เข้าชื่อเสนอเรื่อง
 ไปยังหลวงพิบูลสงครามให้มีการสอบสวนกรณีที่มีการใช้ "วิทยุกระจายเสียงก่อการวิวาทกับเอกชนเช่น
 หนังสือพิมพ์" เพราะสมาชิก →

๓๑. กุหลาบ สายประดิษฐ์, เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพานิช, ๒๔๘๐)
 บทนำ.

๓๒. จากเหตุผลอื่น ๆ ที่จะกล่าวต่อไป ผู้วิจัยเข้าใจว่า คือ หลวงพิบูลสงคราม.

๓๓. สนใจโปรดอ่าน, กุหลาบ สายประดิษฐ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖ - ๓๗.

สภาผู้แทนราษฎรมีความเห็นส่วนใหญ่ว่า บทความ "เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕" นั้นเป็นเพียงบันทึก
 ขอเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เท่านั้น ไม่มีข้อเสียหายร้ายแรงถึงที่ถูกลกล่าวหาแต่อย่างใด ดังนั้นสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้น จึงเห็นว่ากรณีที่เจ้าหน้าที่วิทยุกระจายเสียงได้โฆษณาปรักปรำกล่าวหาบทความนี้
 ไปในแง่ร้าย จึงเป็นการก่อกองการวิวาทกับประชาชน และพิจารณาเห็นว่า เป็นสิ่งไรเหตุผลและไม่พึงกระ
 ทำอีกต่อไป เมื่อหลวงพิบูลสงครามชี้แจงต่อสภาปรากฏว่ากลับเป็นไปในเชิงเขาขวางกับผู้นกล่าวหาอย่าง
 ชัดเจน โดยยกย่องว่า บทสนทนาระหว่างนายมัน นายคง เป็นไปด้วยความมุ่งหวังอันดี และท้ายที่สุดได้
 ลงความเห็นว่าเป็นสาเหตุของการทะเลาะวิวาทระหว่างหนังสือพิมพ์ และ สถานีวิทยุมีพื้นฐานจากการลง
 บทความนั้นนั่นเอง เพราะหาก หนังสือพิมพ์ สภาผู้แทนราษฎร ยอมเลิกลงบทความนี้เสีย บทสนทนาทางวิทยุกระ
 กระจายเสียงก็จะเลิกไปเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อหลวงพิบูลสงครามเขียนจดหมายส่วนตัวไปถึง กุหลาบ
 สายประคิษฐ์ หลวงพิบูลสงครามได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักการเมืองที่เต็มไปด้วยความเล่ห์เหลี่ยม เพราะ
 ใจความในจดหมายกลับแสดงความเห็นอกเห็นใจ และความเข้าใจกุหลาบ สายประคิษฐ์ และให้กำลังใจ
 ว่าต้องการให้ กุหลาบ สายประคิษฐ์ อยู่เป็นกำลังสำคัญในการปรับปรุงวงการหนังสือพิมพ์ต่อไป (๓๔)

๓. การคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาลในประเด็นที่สำคัญ

หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในด้านการตรวจสอบ การปฏิบัติงานของรัฐบาล ประการที่ ๓ นี้ได้
 แยกออกจากประการที่ ๒ (การตรวจนโยบายของรัฐบาล) เพื่อเน้นให้เห็นประเด็นสำคัญ ๆ ที่หนังสือ
 พิมพ์ได้เข้าไปมีบทบาทคัดค้านการปฏิบัติงานของรัฐบาลอย่างแข็งขัน โดยอาศัยหลักเกณฑ์ การรักษามล
 ประโยชน์ของประชาชนทุก ๆ ด้านเป็นสำคัญ บทบาทของหนังสือพิมพ์ในกรณีนี้จะทำให้เห็นการปฏิบัติหน้าที่
 ของหนังสือพิมพ์ในฐานะผู้ตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลได้ชัดเจนขึ้น และเป็นข้อยืนยันให้เห็นว่า
 หนังสือพิมพ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนได้ไม่น้อยกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหมือนกัน

การคัดค้านรัฐบาลในประเด็นสำคัญมีขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปนายพอสม
 วรร เมื่อรัฐบาลมีท่าทีแสดงให้เห็นว่า ไม่ยึดแนวทางบริหารประเทศตามที่ได้ให้สัญญาไว้กับประชาชน
 ประเด็นที่สำคัญเหล่านั้นมีดังต่อไปนี้

๓๔. กุหลาบ สายประคิษฐ์, เรียงเคียงกัน, หน้า ๑๘.

การคัดค้านร่างพระราชบัญญัติงบประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๐

หนังสือพิมพ์มีส่วนร่วมคัดค้านรัฐบาลในประเด็นนี้ร่วมกับสภาแทนราษฎร เพราะร่างพระราชบัญญัติงบประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๐ มีแนวโน้มสื่อให้เห็นว่ารัฐบาลซึ่งสืบต่อมาจากคณะราษฎร ไม่ได้กระทำตามสัญญาที่ได้ให้ไว้กับประชาชน หากแต่มีจุดมุ่งหมายที่ของการจะยึดอำนาจให้นานที่สุดมากกว่า กล่าวคือ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณฉบับนี้ บ่งให้เห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายที่จะบำรุงกำลังทหารมากกว่าการศึกษาของประชาชน เพราะปรากฏว่างบประมาณทหารอยู่ในอันดับหนึ่ง ใ้คงประมาณเพิ่มมากกว่าปีก่อนหน้านั้นถึง ๓,๔๓๔,๕๗๖ บาท^(๓๕) แต่งบประมาณการศึกษาของชาติตกไปอยู่ในอันดับที่ ๕ ทั้งที่คณะราษฎรเคยให้สัญญาไว้ในหลัก ๖ ประการอันเป็นเสมือนอนุกรมการของคณะราษฎรว่า "จะคงให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร" ดังนั้น เมื่อรัฐบาลนำร่างพระราชบัญญัติงบประมาณฉบับนี้ไปเสนอในสภา จึงได้รับการคัดค้านอย่างแข็งขัน และหนังสือพิมพ์ไคลงข่าวและบทความโจมตีร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นอย่างกรีกโครม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ได้ติดตามเสนอข่าวคราวและวิพากษ์วิจารณ์อย่างใกล้ชิดและโดยละเอียด โดยไคลงบทนำแสดงความประหลาดใจที่รัฐบาลได้กำหนดเอา "การบำรุงทหารหรือการป้องกันอาณาจักร" เป็นประเด็นที่สำคัญและเร่งด่วนกว่าเรื่องใด ประชาชาติ แสดงความเห็นโต้แย้งว่า การบำรุงทางทหารนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับในภาวะที่ประเทศอยู่ในสภาพที่ยากจนเช่นนี้ การศึกษาและการเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญกว่า แมว่าสถานการณ์โลกจะไม่สงบ แต่ ประชาชาติ ก็มองไม่เห็นลู่ทางว่า ประเทศไทยจะเข้าไปสู่ภาวะสงครามไคด้วยกรณีใด

...จริงอยู่งบประมาณกลาโหมที่ได้รับเพิ่มในปีใหม่ ๓ ล้านเศษนั้น ก็มีใจว่าเป็นจำนวนมากมายอะไรนัก แต่สำหรับประเทศจน ๆ เช่น ประเทศ สยาม และในยามยากเช่นนี้ จำนวนเงิน ๓ ล้านเศษ ก็มีความหมายอยู่ แลแต่ไคฉลักเขาเป็นเงินบำรุงการศึกษาแล้ว ก็จะเป็นการช่วยเหลือให้ประชาชนพลเมืองของเรา ไคก้าวหน้าไปในทางความจำเริญไม่มอญเลย.....^(๓๖)

๓๕. ไทยใหม่, ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๙.

๓๖. บทนำ, ประชาชาติ, ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๙.

แนวทางการต่อสู้คดีคานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้จะพ่ายแพ้รัฐบาลควยคะแนนเสีย ๔๔ : ๓๓ แต่ ประชาชาติ ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า การลงมติดังกล่าวเป็นการต่อสู้ทางการเมืองที่ไม่ยุติธรรม รวมทั้ง การขาดประสบการณ์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายบริหาร

....แต่ในขณะที่รูปการณแสดงว่าสภาเป็นต่อรัฐบาลนั่นเอง สมาชิกได้ขอให้เลื่อนการพิจารณาไปอีก การเลื่อนนี้ ในสายตาของผู้สังเกตหมายความว่า เป็นการเปิดให้ รัฐบาลที่หักออกจากหลอม เหตุการณ์ที่ดำเนินเป็นจริง เช่นนั้น กล่าวคือในวันต่อมาที่นั่งทั้งทางฝ่ายรัฐบาล และสมาชิกเต็มไปหมด สมาชิกซึ่งตามธรรมเนียม สันนิษฐานอันความชำนาญกว่าฝ่ายรัฐบาล และทั้ง มิได้มีสติสนับสนุนอยู่ ต่างก็แสดงว่าอ่อนเพลียไปแล้ว เพราะการต่อสู้ในสองวันแรก การลงคะแนนจึงปรากฏ ว่า รัฐบาลชนะ ๓๓ ต่อ ๔๔.... (๓๓)

การที่ ประชาชาติ สามารถลงข่าวเบื้องหลังเหตุการณ์ครั้งนี้ อย่างละเอียดมากกว่าหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ เพราะมีคนที่สนิทกับ สนิท เจริญรัฐ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้คัดค้านร่างงบประมาณฉบับนี้ตั้งแต่แรกอยู่ควย

การคัดค้านรัฐบาลอย่างแข็งขันของหนังสือพิมพ์ ได้ก่อให้เกิดความสนใจในหมู่ประชาชน อย่างกว้างขวาง ดังปรากฏว่ามีกรกล่าวขวัญกันถึง เรื่องงบประมาณแผ่นดิน ในที่ชุมนุมชนต่าง ๆ ทั่ว ๆ ไป รวมทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์ อันแสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์มีบทบาทในการปลุกความตื่นตัวทางการเมือง ให้แก่ประชาชนไม่น้อย ซึ่งจะสังเกตได้จากข้อสรุปของหนังสือพิมพ์ประชาชาติว่า ในระยะดังกล่าวและ

....การแสดงความเห็น ในนโยบายของการกำหนดเส้น ทางเดินแห่งชีวิตของประเทศในอนาคต อย่าง น้อยก็ชั่วระยะเวลาชวบปีหนึ่งนั้น ประชาชนได้ ไซ่สิทธิแล้ว โดยทางสภาผู้แทนราษฎร และโดย

๓๓. "ข้อสังเกตในสภา" (บทนำ), ประชาชาติ, ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕.

ทางหนังสือพิมพ์.... (๓๘)

การคัดค้านร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของหนังสือพิมพ์ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งนี้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ฝ่ายทหารมาก เพราะแสดงให้เห็นว่าเป็นการคัดค้านการทำนุบำรุงกำลังทหารควย ดังปรากฏว่า มีข้าราชการทหารชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งเคยเป็นผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองท่านหนึ่ง ได้ตำหนิและประณามทั้งสมาชิกสภาผู้แทนและหนังสือพิมพ์ที่คัดค้านร่างพระราชบัญญัตินี้ควยถ้อยคำรุนแรง เช่น "ไม่รักชาติ" "ทรยศต่อชาติ" และ "ขายชาติ" เป็นต้น และหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ซึ่งคัดค้านร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวอย่างแข็งขัน ถูกเพ่งเล็งว่าเป็นหนังสือพิมพ์ "แอนตี้" ทหาร จนถึงกับมีทหารคณะหนึ่งยกกำลังไปยังตำหนัก พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร องคมนตรีหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ แสดงความไม่พอใจต่อทัศนคติของหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ที่มีต่อทหาร (๓๘)

การคัดค้านการยุบมณฑลเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญและการแต่งตั้งบรรดาศักดิ์

มณฑลเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ กำหนดระยะเวลาในการให้สิทธิแก่ประชาชนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งหมด โดยระบุไว้ในมาตราที่ ๖๕ ว่า

....เมื่อประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิก

สภาผู้แทนราษฎร ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ยังมีการศึกษาเกินกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด แດอย่าง

ชาตองไม่เกินสวาสิบปี นับแต่วันไซพระราชบัญญัติ

ธรรมนูญการปกครองแผนดินสยาม ชวคราว พ.ศ. ๒๔๗๕

สภาผู้แทนราษฎรกอปรคยสมาชิก ๒ ประเภท

มีจำนวนเทากัน

ดังนั้นหากคณะราษฎรปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญอย่างตรงไปตรงมาแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทแต่งตั้งจะตองสิ้นสुकลง และราษฎรมีสัทธิที่จะเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคนที่งหมดได้โดยตรง แต่ประมาณกลางเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่ง ได้เสนอร่างผู้ตติยิคมณฑลเฉพาะกาลออกไปอีก โดยให้เหตุผลสรุปดังนี้

๓๘. "การพิจารณางบประมาณ" (บทนำ), ประชาชาติ, ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

๓๙. สนิท เจริญรัฐ, เรื่องเดิม หน้า ๑๘๐-๕.

๑. ประชาชนยังจำเป็นต้องเรียนรู้อีกมาก
๒. ฐานะของประเทศจำเป็นต้องพึ่งรัฐบาลชุดนี้
๓. รัฐบาลภายใต้ความไว้วางใจของประชาชน จะนำชาติก้าวหน้าขึ้น
๔. สถานการณ์ของโลกยังอยู่ในสภาพยุ่งเหยิง ไม่สมควรที่รัฐบาลจะปล่อยให้
บังเหียนไปจากการปกครองในเวลาอัน(๔๐)

ซึ่งปรากฏต่อมาว่า หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ให้ความสนับสนุนร่างญัตติขยับท
เฉพาะกาลนี้ และให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับปัญหาการขยับทเฉพาะกาลว่า "ปัญหาไม่ได้อยู่ที่เวลา
แต่อยู่ที่ความปลอดภัยแก่ประชาธิปไตย"(๔๑) และที่สำคัญที่สุดคือ หลวงพิบูลสงครามเปิดเผยว่า รัฐบาล
ยังมีความหวาดระแวง "พวกเกา" จะกลับมา และ "เลนงาน" ผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง(๔๒) ซึ่ง
แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ไขข้อข้องในการขจัดระบอบเกาเป็นเหตุผลในการแสวงหาอำนาจทางการเมือง
อยู่เสมอมา

หนังสือพิมพ์ได้พากันตำหนิหรือโจมตี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้เสนอญัตตินี้เป็นอย่าง
มาก เพราะแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาไม่ถึงขั้นที่กำหนดให้ในบทเฉพาะกาล แต่หนังสือ
พิมพ์ก็ถือว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรจะได้รับอย่าง
ไม่ปฏิเสธได้

กุหลาบ สายประดิษฐ์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ได้ตำหนิสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ว่า

....ผู้แทนเราไม่ทราบสิทธินั้น แทนราษฎร และขี
แจงให้ราษฎรซึ่มทราบในสิทธิของเขา แต่กลับ
กลับปรากฏว่า ผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง มีใจแต่ไม่
ต่อสู้ เพื่อสิทธิของประชาชน ซึ่งตนเป็นตัวแทนอยู่
เท่านั้น ซ้ำยังพยายามทำลายสิทธิ ซึ่งประชาชน
กำลังจะได้อยู่แล้วอีกควย ทั้งนยอมเป็นที่เอนัก

๔๐. ประชามิตร, ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

๔๑. ประชาชาติ, ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

๔๒. "นายกรัฐมนตรีเผยความในใจบทเฉพาะกาล", ศรีกรุง, ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

อนาถใจยิ่งนัก.... (๔๓)

เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ ประชามิตร ลงบทความโจมตีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนั้นว่า
 ...ถ้าท่านผู้แทนราษฎรจะบำเพ็ญหน้าที่ของท่านโดย
 เหมาะเจาะ กล่าวคือ แทนที่จะปฏิเสธการให้
 ท่านควรคอยส่งเสริมการให้ หรือถ้าจำเป็นก็ต่อ
 รองการให้ ในทางที่จะให้ราษฎรปกครองตนเอง
 โดยสมบูรณ์ได้เร็วขึ้น และด้วยความมั่นคง ฉะนั้น
 แลแล้วก็ขอว่า ไม่เสียทีที่เป็นผู้แทนราษฎร ใน
 สมัยสำคัญนี้เลย.... (๔๔)

หนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ได้ประณามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนั้นเช่นกันว่า ปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสมกับความไว
 วางใจที่ราษฎรมอบให้ เพราะก่อนที่จะเสนอญัตติขยับบทเฉพาะกาล สมาชิกสภาผู้แทนเหล่านั้น ควรทำ
 ความแน่ใจก่อนว่า เป็นความ ^{ต้องการ} ของประชาชน ดังนั้น การดำเนินงานของสมาชิกเหล่านั้น สุภาพบุรุษ
 จึงถือว่าเท่ากับ "เป็นการเอาสิทธิของประชาชนไปจำหน่ายจ่ายโอนโดยพลการนั่นเอง" (๔๕)

การประโคมข่าวคักคานร่างญัตตินี้ ของหนังสือพิมพ์ฉบับ ๆ ต่าง ๆ มีส่วนกระตุ้นให้ประชา
 ชนเกิดความสนใจอย่างกว้างขวาง ผู้อ่านหลายคนได้ส่งจดหมายและบทความ แสดงความเห็นไปลงใน
 หนังสือพิมพ์ มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและคัดค้าน (๔๖)

๔๓. "บทเฉพาะกาล" (บทนำ), สุภาพบุรุษ, ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

๔๔. "ญัตติแก้ไขรัฐธรรมนูญ" (บทนำ), ประชามิตร, ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

๔๕. "การมีสิทธิและการใช้สิทธิ", สุภาพบุรุษ, ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

๔๖. เช่นผู้ที่ใช้นามแฝง "ศิษย์ชน" ในหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ฉบับวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓

สนับสนุนการขยับบทเฉพาะกาล โดยให้เหตุผลอย่างละเอียด คล้ายคลึงกับเหตุผลของฝ่ายรัฐบาล
 และผู้ที่ใช้นามแฝงว่า "ยุตติ ชรรมชร" เขียนบทความลงใน สุภาพบุรุษ ฉบับวันที่ ๓๑ กรกฎาคม
 พ.ศ. ๒๔๘๓ มีความเห็นในเชิงสนับสนุนทางญัตติดังกล่าวด้วย เช่นเดียวกับจากบทความของ "ศิษย์ชน"
 และ "ยุตติ ชรรมชร" ได้รับความโต้แย้ง จากผู้ใช้นามแฝงว่า "คน" ซึ่งเขียนจดหมายลงในคอลัมน์
"ผู้อ่านเขียนมา" ของหนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ฉบับวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ภายใต้หัวข้อ
"ผู้ใช้วิธอุบาทว์" กล่าวโจมตีคนทั้งสองว่าเป็นผู้ที่มีแผนการให้คนไทยเสื่อมความเลื่อมใสในระบบ
 ประชาธิปไตย และชักชวนให้เลื่อมใสบูชาระบอบเผด็จการ.

ซึ่งนอกจากหนังสือพิมพ์จะลงบทความของคนภายนอกแล้ว หนังสือพิมพ์ยังได้แสดงความเห็นคามทัศนะของตน และเสนอทางแก้ไขสถานการณ์โดยวิธีอันควาย

เช่นหนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ให้ความเห็นว่า การที่รัฐบาลนี้ต้องการยึดบทเฉพาะกาลให้ยาวออกไป ควบคู่กับประสงค์ต้องการจะมีโอกาสบริหารประเทศต่อไปนั้น ไม่ใช่เป็นหนทางเพียงเท่านั้น มีหนทางอื่นที่ สุภาพบุรุษ พิจารณาเห็นว่าดีกว่านั้นอีก คือการให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะเลือกตั้งรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศใหม่ เพราะจะเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่า รัฐบาลได้กระทำตามคำสัตย์ปฏิญาณและทำให้รัฐบาลชุดนี้ เป็นรัฐบาลของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนั้น สุภาพบุรุษ ยังได้ตอบโต้คัดค้านเหตุผลในการยึดบทเฉพาะกาลที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางท่านเสนอต่อสภาทุกขอ (๔๗)

หนังสือพิมพ์ ประชามิตร ซึ่งได้คัดค้านการยึดบทเฉพาะกาลโดยตลอด ได้ชี้แนวทางแก่รัฐบาลให้หลีกเลี่ยงการยึดบทเฉพาะกาลเช่นกัน โดยเสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ

๑. ให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้มีสภา ๒ สภา คือ สภาล่าง สมาชิกเป็นผู้เลือก และสภาสูงให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้เลือก สภากลางมนตรีเป็นผู้แนะนำ สมาชิกสภาสูงนี้จะดำรงสมาชิกภาพตลอดชีพ

๒. ให้มีการเพิ่มความในรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้มีสภาองคมนตรี ทำหน้าที่ปรึกษาพระมหากษัตริย์

๓. ตั้งผู้นำ "คณะราษฎร" ขึ้นจำนวนหนึ่ง เขาร่วมกับคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

๔. ให้สมาชิกชั้นผู้ใหญ่ของ "คณะราษฎร" เขาร่วมการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรเข้ามาใหม่ โดยไม่ต้องสังกัดพรรคใด ๆ (๔๘)

แม้ว่าทั้งหนังสือพิมพ์และประชาชน จะร่วมกันแสดงประชามติ คัดค้านการยึดบทเฉพาะกาลอย่างแข็งขัน แต่ปรากฏว่าในที่สุดร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับชัยชนะในสภา เพราะรัฐบาลมีเสียงข้างมาก ดังนั้นบทเฉพาะกาลซึ่งควรจะสิ้นสุดในอีก ๒ ปีข้างหน้า จึงกลับถูกยืดไปอีก ๑๐ ปี อำนาจในทางการเมืองซึ่งคณะราษฎรสัญญาว่าจะโอนให้แก่ประชาชนอย่างเต็มที่ จึงถูกยึดเวลาออกไปด้วย

การที่รัฐบาลได้รับชัยชนะในสภาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลหลวงพิบูลสงคราม มีแผนนโยบายที่ ต้องการจะยึดอำนาจให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ขออาจของรัฐบาลที่วางคองป้องกันไม่ให้ฝ่ายกษัตริย์นิยมชิงอำนาจคืน และประชาชนยังไม่มีความรู้ทางการเมืองเพียงพอ ความเป็นขออาจที่ไม่มีน้ำหนักมากนัก เพราะ

๔๗. สนใจโปรดอ่าน, "บทเฉพาะกาล". อ้างแล้ว.

๔๘. "วิธีแก้ปัญหามืองไทยโดยไม่ต้องยึดบทเฉพาะกาล". ประชามิตร. ๖๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

ถึงอย่างไรก็ไม่เคยปรากฏว่า รัฐบาลชุดนี้จะใส่ใจที่จะเตรียม หรือวางแผนงานที่จะให้ความรู้ และประสบการณ์ทางการเมืองแก่ประชาชน เพื่อให้พวกเขาได้หัดรับผิดชอบบางอย่าง ในทางตรงกันข้าม หลวงพิบูลสงครามได้แสดงให้เห็นถึงความหลงอำนาจของตนเอง จนถึงกับได้มีความคิดริเริ่มให้ฟื้นฟูระบบการแต่งตั้ง บรรดาศักดิ์ซึ่งลบล้างไป ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกครั้งหนึ่ง กำหนดให้มีการแต่งตั้งข้าราชการเป็น สมเด็จเจ้าพระยา เจ้าพระยา ทานพระยา และ สมเด็จเจ้าพระยาหุ้มเกล้า เจ้าพระยาหุ้มเกล้า ฯลฯ ได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการสถาปนาตัวหลวงพิบูลสงครามและผู้ใกล้ชิดนั่นเอง แต่เนื่องจากหนังสือพิมพ์และประชาชนได้พากันคัดค้านความถนัดนี้อย่างมาก ความคิดที่จะฟื้นฟูระบบบรรดาศักดิ์ จึงถูกระงับไป และไม่มีผู้ใดเริ่มขึ้นอีก (๔๘)

๔. การเสนอความเห็นต่อรัฐบาลให้ดำเนินงานในประเด็นที่จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

นอกจากการทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล และความเห็นคัดค้านในประเด็นที่รัฐบาลไม่เห็นด้วยแล้ว หนังสือพิมพ์ยังอาจเสนอแนวทางที่รัฐบาลควรนำไปแก้ไขปรับปรุง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อประชาชนตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตยได้อีกด้วย ขอเสนอซึ่งกล่าวอาจมีลักษณะในทางช่วยเหลือรัฐบาล ให้เป็นที่ศรัทธาของประชาชนต่อไป เช่นในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนาในระยะหลัง มีการนำที่ดินของกรมพระคลังข้างที่ออกขายในราคาต่ำกว่าที่ควรเป็น โดยผู้ที่อยู่ในวงการรัฐบาลหลายท่าน โกลีตีในการซื้อเป็นส่วนใหญ่ จึงมีการโจษจรรกันว่า การซื้อขายที่ดินของกรมพระคลังข้างที่ครั้งนี้เป็นการนำพระราชทรัพย์ออกมาแบ่งปันกัน ในระหว่างข้าราชการผู้ใหญ่ หนังสือพิมพ์ เช่น ประชาชาติ เห็นว่าเรื่องนี้จะป็นชนวน ให้ประชาชนมีความเห็นในแง่ที่ว่า มีพฤติการณ์ทุจริต และเห็นแก่ได้ จึงได้เสนอให้มีการสอบสวนเรื่องการซื้อขายที่ดินของพระคลังข้างที่อย่างขาวสะอาด (๕๐)

พระยาพหลพลพยุหเสนาขอลาออกจากตำแหน่ง แต่ในที่สุดก็ได้รับเลือกให้เขาไปดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของคณะรัฐบาลที่แต่งตั้งขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นไม่นาน รัฐบาลชุดใหม่ก็ได้ตั้งคณะกรรมการไต่สวนเรื่องการซื้อขายที่ดินขึ้น ประกอบด้วย เจ้าพระยาธรรมิกราช เป็นประธานกรรมการ (ภายหลังขอตัวลาออก) พระยาอรรดการิณีพันธร์ พระยานลราชสุวัจน์ เป็นกรรมการ เป็นต้น โดยการตั้งหัวขบวนการสอบสวนเป็น ๒ ประเด็นหยาบ ๆ

- ๑. การขายที่ดินบางแห่งของพระคลังข้างที่แก่บุคคลบางคน การขายนั้นถูกต้องหรือไม่
 - ๒. ผู้ซื้อมีความผิดหรือไม่
- หนังสือพิมพ์ได้พยายามติดตามความคืบหน้าของการไต่สวน แต่รัฐบาลไม่ได้เปิดเผยละเอียด

๔๘. กุหลาบ สายประดิษฐ์, เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๒๐-๒๑.

๕๐. "นโยบายของรัฐบาลใหม่" (บทนำ), ประชาชาติ, ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๐.

แต่หนังสือพิมพ์เท่าไรนัก เช่นแนวภาวะกรมการจะมีการนำตัวผู้เกี่ยวข้องไปสอบสวน เช่น พระยา
ชาติเดชอุดม เลขาธิการสำนักพระราชวัง พระยามรเรศรสุมภ์ ผู้อำนวยการสำนักพระราชวัง พระ
ทำนุณิธิผล ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักพระราชวัง ก็ไม่ได้ออกแถลงการณ์รายละเอียดว่าใครทำอะไร
บ้าง แต่อย่างไรก็ดี การที่หนังสือพิมพ์ช่วยกระตุ้นให้รัฐบาลจัดการสอบสวนกรณีอย่างจริงจัง รวมทั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนบางท่าน เช่น นายไต้ ปาณิกบุตร นายเลียง ไชยกาล นายมงคล รัตนวิจิตร เป็นต้น (๕๑)
ได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลเพื่อขอรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการชกฟอกกรณีที่ดินของคณะกรรมการ มีผลให้บรรดา
ผู้ชกที่ดินดังกล่าวกลุ่มหนึ่ง มีหลวงชำนาญนิติเกษตร พ.ต.อ.หลวงอุดมเดชจรัส หลวงอรุณสารประสิทธิ์
นายดิเรก ชัยนาม พระยาฤทธิอัคนย์ เป็นต้น (๕๒) ได้เวนคืนที่ดินที่ตนซื้อไว้กลับคืน

นอกจากหนังสือพิมพ์จะได้ออกแนะแก่รัฐบาลด้วยจุดประสงค์จะให้รัฐบาล ได้มีโอกาสชก
ฟอกตัวเองเพื่อเป็นการขจัดความไม่ไว้วางใจ ที่ประชาชนอาจมีต่อรัฐบาลได้ เช่นในกรณีดังกล่าวแล้ว
หนังสือพิมพ์ในช่วงที่ทำการวิจัยยังได้ออกแนะแก่รัฐบาลด้วยจุดประสงค์จะให้รัฐบาลได้ปรับปรุงระบบ
การปกครองการบริหารประเทศ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางการเมืองตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตยอีก
ด้วย ตัวอย่างที่สำคัญคือ การเสนอให้มีการตั้งพรรคการเมืองได้

หนังสือพิมพ์เคยคำริให้มีการตั้งพรรคการเมืองได้มาตั้งแต่ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองใหม่ ๆ โดยนักหนังสือพิมพ์บางคนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเรียกร้องขอตั้งสมาคมคณะชาติขึ้น แต่
เนื่องจากบรรดาผู้ริเริ่มส่วนใหญ่เป็น บุคคลที่เคยมีตำแหน่งการเมืองสูง ๆ ในระบอบราชาธิปไตย จึง
ทำให้สมาคมคณะชาติถูกมองว่าเป็นสมาคมของพวกกษัตริย์นิยม ที่มีจุดมุ่งหมายจะเข้าชิงอำนาจทางการเมือง
คืนจากคณะราษฎร และถูกคัดค้านอย่างมากแม้แต่หนังสือพิมพ์ด้วยกันเองก็มีความเห็นแตกแยกออก
เป็น ๓ ฝ่าย คือ

— ฝ่ายที่สนับสนุนการตั้งพรรคการเมือง ประกอบไปด้วย ไทยใหม่ และ กรุงเทพฯ เติบโต
ซึ่งมีผู้ดำเนินการ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสมาคมคณะชาติขึ้นด้วย คือหลวงวิจิตรวาทการ และพระยาศรราชภัยพิพัฒน์
ตามลำดับ ได้ลงบทความชี้ชวนให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของการมีพรรคการเมืองในระบอบราชา
ธิปไตย (๕๓) และผลที่พึงได้รับจากการตั้งพรรคการเมือง (๕๔)

๕๑. กระจายละเอียดใน ไทยใหม่, ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๐.

๕๒. กระจายละเอียดใน ไทยใหม่, ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๐.

๕๓. สนใจไปรค่านใน "พินคณะชาติ" (บทนำ), ไทยใหม่, ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

๕๔. สนใจไปรค่านใน ไทยใหม่, ๑๐, ๑๒, ๒๔ มกราคม และ ๑๗, ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

— ฝ่ายที่คัดค้านการก่อตั้งพรรคการเมือง ได้แกหนังสือพิมพ์สนับสนุนคณะราษฎรอย่างเปิดเผย เช่น ๒๔ มิถุนา สุวัจ ศรีกรุง โดยให้เหตุผลในการคัดค้านต่าง ๆ กัน เช่น สมาคมคณะชาติเป็นตัวแทนของพวกกษัตริย์นิยมที่ยังคงเสียดายผลประโยชน์ซึ่งต้องสูญเสียไปเพราะระบอบการปกครองใหม่และต้องการที่จะชิงอำนาจทางการเมืองกลับคืน เพื่อตัดวงจรผลประโยชน์จากประชาชนตามเดิม^(๕๕) หรือไม่ก็ชี้ให้เห็นความหวาดระแวงในความไม่สุจริตใจของสมาคมคณะชาติ^(๕๖) ตลอดจนได้ขอร้องให้สมาคมคณะชาติเลิกแสดงความตั้งใจที่จะก่อตัวเป็นพรรคการเมืองเพื่อ "สันติสุขของชาติ"^(๕๗)

— ฝ่ายที่วางตัวเป็นกลาง ได้แกหนังสือพิมพ์ได้ข้ปกติกแล้ว ไม่ได้สนับสนุนกลุ่มการเมืองฝ่ายใดโดยตรงและมีวิเคราะห์ปัญหาคล้ายคลึงวิซามากกว่า ได้แกหนังสือพิมพ์ กรุงเทพฯวารศัพท์ ประชาชาติ เป็นต้น ฝ่ายนี้ไม่ได้โจมตีการตั้งพรรคการเมือง เพราะยอมรับว่า พรรคการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย แต่เห็นว่ายังไม่ถึงเวลาที่ควรที่จะตั้งพรรคการเมืองในระยะนี้ เพราะบ้านเมืองยังไม่เข้ารูปเข้ารอย ทั้งปรากฏในข้างประเทศมาแล้วว่า การมีพรรคการเมืองหลาย ๆ พรรค ได้ก่อความยุ่งเหยิงทางการเมืองภายในมาแล้ว^(๕๘)

แม้ว่าการเสนอให้ตั้งพรรคการเมืองของหนังสือพิมพ์บางฉบับ ในครั้งนี้จะไม่สำเร็จ เพราะฉกฉวยทางการเมือง ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ กำลังมีปัญหารัฐบาลต้องถกมากมาย แต่ภายหลังจากที่ไต่สวนระยะหัวเลี้ยวหัวต่อไปแล้ว หนังสือพิมพ์ก็ได้นำความคิดในการตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาถกเถียงกันอีกครั้งหนึ่ง โดยเห็นว่าการตั้งพรรคการเมืองจะเป็นการถือเอาคิมหาชนมากกว่าก่อน และจะเป็นการช่วยอบรมสั่งสอนนักรการเมืองให้มีประสบการณ์ทางการเมืองมากขึ้น^(๕๙)

อย่างไรก็ตาม คณะราษฎรก็ไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีพรรคการเมืองอื่น ๆ อีกตามเคย เพราะยังมีความรู้สึกไม่มั่นคงพอ ถึงแม้จะเห็นจากการไขข้ออ้างว่าจะเป็นช่องทางให้ฝ่ายกษัตริย์นิยมชิงอำนาจคืนอยู่เรื่อยไป และเมื่อรัฐบาลสมัยหลวงพิบูลสงครามต่อมา เริ่มเป็นเผด็จการมากขึ้น ความคิดในเรื่องการตั้งพรรคการเมืองจึงถูกพักเอาไว้เป็นเวลานาน

หนังสือพิมพ์ได้รื้อฟื้นความคิดที่จะให้มีการตั้งพรรคการเมืองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากที่

๕๕. สนใจไปรคาน, ๒๔ มิถุนา, ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

๕๖. สนใจไปรคาน, สุวัจ, ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕

๕๗. สนใจไปรคาน, "อินทร์เกล้า" (นามแฝง), "มติเรื่องคณะชาติ". ศรีกรุง, ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

๕๘. สนใจไปรคาน, "สมาคมคณะราษฎร" (บทนำ), กรุงเทพฯวารศัพท์, ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕

๕๙. "ประชาชาติไทย" (บทนำ), ประชาชาติ, ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

รัฐบาลหลวงพิบูลสงครามต้องลาออกทั้งคณะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยการสนับสนุนขอเรียกร้องของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มที่ต่อต้านการให้จิมมีพรหมการ เมืองขึ้น (๖๐) ซึ่งคงมีเหตุเนื่องมาจากความ ต้องการหลีกเลี่ยงอำนาจเผด็จการ ไม่ให้เกิดขึ้นอีกนั่นเอง ขอเสนอให้มีการตั้งพรรคการเมืองครั้ง นี้คงจะมีผลเป็นจริงจึงขึ้น เมื่อมีการร่างพระราชบัญญัติเสนอต่อสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อภิปราย ถกเถียงกันอย่างหนัก ทั้งหนังสือพิมพ์ก็ได้ติดตามความคืบหน้าอย่างละเอียด (๖๑) ฝ่ายผู้อ่านได้ให้ความ สนใจ ส่งจดหมายมาลงหนังสือพิมพ์สนับสนุนให้มีการตั้งพรรคการเมืองหลายฉบับ แต่ผลสุดท้ายปรากฏ ว่าพระราชบัญญัตินี้ไม่ผ่านสภา

แม้ว่าการเสนอแนะให้มีการตั้งพรรคการเมืองได้ จะไม่เป็นผลสำเร็จ แต่การที่หนังสือพิมพ์ได้ ลงมือเสนอแนะ ย่อมแสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ได้พยายามทำหน้าที่ด้วยการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเต็มความสามารถแล้ว นอกจากการเสนอแนะรัฐบาลใน ประเด็นสำคัญ ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว หนังสือพิมพ์ก็ยังได้ให้คำแนะนำแก่รัฐบาลในประเด็นอื่น ๆ อยู่ตลอดมา เช่นเมื่อตอนก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา หนังสือพิมพ์ได้เสนอให้รัฐบาลวางตัวเป็นกลาง (๖๒) และ ยังได้เสนอวิธีป้องกันประเทศในยามสงครามว่าควรป้องกันประเทศทางบกแต่เพียงทางเดียว (๖๓)

เมื่อหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา ไทยประกาศสงครามเป็นโมฆะ ประชาชนกระวนกระ วายใจ เพราะต้องการทราบข่าวคราวมาก หนังสือพิมพ์ได้เสนอให้รัฐบาลได้เปิดโอกาสเปิดเผยให้ ประชาชนได้ทราบผลทุกกระยะ เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ไม่มีสิ่งปกปิด โดยได้ขอรองให้รัฐบาลเปิดเผยวสสหประชาชาติจะรับรองคำประกาศนี้ของไทยหรือไม่ (๖๔) พร้อมทั้งนั้นก็ได้เสนอให้มีการปรับปรุง วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งมีขอบกพรองในการออก ขาวที่ประชาชนไม่สนใจ หนังสือพิมพ์ได้เสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น (๖๕)

๖๐. ไทยใหม่, ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๗.

๖๑. สนใจโปรดอ่าน, ไทยใหม่, ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๗.

๖๒. ประชาชาติ, ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑.

๖๓. ประชาชาติ, ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒.

๖๔. สัจจ, ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘.

๖๕. สัจจ, ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘.

จากตัวอย่างสำคัญ ๆ ที่โคกลาวมานั้นทั้งหมด และจากการพิจารณาเนื้อหาของหนังสือพิมพ์
 อย่างกว้าง ๆ ของผู้วิจัย ทำให้ได้จากลาวไควว่า หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ในช่วงที่ทำวิทยานิพนธ์ ได้แสดง
 ให้เห็นถึงความพยายาม และความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล เพื่อพิทักษ์
 ผลประโยชน์ของประชาชนอย่างค่อนข้างมาก แต่เนื่องจากหนังสือพิมพ์ไทยยังไม่ได้สิทธิเสรีภาพอย่างกว้าง
 ขวางที่เทียบประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงมีผลให้บทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยต้องย่อหย่อนลงไปบ้างในบางครั้ง
 หนังสือพิมพ์ไทยนอกจากจะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการพิมพ์ซึ่งค่อนข้างเข้มงวดแล้ว ยังอยู่ภายใต้รัฐบาล
 ที่นิยมใช้อำนาจมากกว่าเหตุผลอีกด้วย หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในแง่นี้ จึงถูกจำกัดอยู่เสมอมา โดยเฉพาะใน
 ระยะเวลาที่รัฐบาลมีความไม่มั่นคงหรือมีความใจแคบมากกว่ายามปกติ

แม้หนังสือพิมพ์ไทย จะไม่ประสบความสำเร็จในการชักจูงหรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงาน
 ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลมากนัก แต่ก็เป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญสถาบันหนึ่ง ซึ่งความสำเร็จ
 แนวความสำเร็จดังกล่าวอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นควบคู่กันตาม แต่เราก็ยอมรับว่าหนังสือพิมพ์เป็นปัจจัย
 หนุนที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่เคี่ยว ส่วนการต่อสู้ของหนังสือพิมพ์ในบางกรณีที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้น เค้า
 ก็ไม่อาจถือเป็นความบกพร่องของหนังสือพิมพ์แต่เพียงฝ่ายเดียวได้ เพราะหนังสือพิมพ์ในประเทศ
 พัฒนาอย่างไทย มีบทบาทและอำนาจการต่อรองจำกัดอยู่มาก ดังที่ได้เคยกล่าวมาบ้างแล้ว ดังนั้นในกรณี
 ที่หนังสือพิมพ์ไม่สามารถหนุนให้ประชาชนหรือกลุ่มอำนาจการเมือง เรียกร้องต่อรัฐบาล จนรัฐบาลยอม
 ทำตามได้ หรือเป็นเพราะประชาชนและกลุ่มอำนาจทางการเมืองยังไม่มีอำนาจต่อรองเพียงพอ หนังสือ
 พิมพ์ซึ่งเป็นประชาชนกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มหนึ่ง ก็จำเป็นต้องยอมรับความพ่ายแพ้เป็นธรรมดา และเปลี่ยน
 เรื่องไปต่อสู้เฉพาะกรณีที่มีความพอจะต่อสู้ได้แทน ตามหน้าที่และบทบาทอันจำกัดของตนในทางทฤษฎีแล้ว
 สังคมที่ขาดการย่นก้ำกั๋งของกลุ่มผลประโยชน์อย่างสังคมไทย ย่อมทำให้หนังสือพิมพ์ กลายมาเป็นปัจจัย
 สำคัญ ในการช่วยสร้างความรู้สึกเป็นชาติ ความเชื่อมั่นในผู้นำประเทศ และเป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชน
 ใดคนหนึ่งขึ้นมา ในยามที่ตกอยู่ในภาวะสิ้นหวัง อันจะนำไปสู่การเสียดิสเครดิตทางการเมือง ดังนั้นหากหนังสือ
 พิมพ์ได้รับเสรีภาพอย่างเต็มที่แล้ว หนังสือพิมพ์จะช่วยสร้างความเจริญเติบโตของระบบประชาธิปไตย
 และเสถียรภาพทางการเมือง อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศไทยอย่างมาก (bb)

bb. E. Lloyd Summerald, op.cit, Pp. 65. (ดูรายละเอียดท้ายบทหน้า ๑๓๓).

จึงเป็นที่น่าเสียดายอยู่มาก ที่รัฐบาลไทยนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ยังไม่ได้เห็น
ความสำคัญของหนังสือพิมพ์ และเปิดโอกาสให้หนังสือพิมพ์ ได้มีส่วนในการพัฒนาประเทศมากเท่าที่ควร
โดยเฉพาะในทางด้านการพัฒนาความสนใจ ความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ
ที่สุดสำหรับการพัฒนาการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นที่เชื่อกันว่า เป็นระบอบการปกครอง
ที่มีประสิทธิภาพและความยุติธรรมมากกว่าระบอบการปกครองระบอบอื่น/

๑. ^{รายละเอียดเรื่องระบอบการปกครอง} สื่อมวลชนสามารถเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในประเทศที่ขาดการ
ผนึกกำลังของชาติ หนังสือพิมพ์สามารถสร้างความรู้สึกเป็นชาติ สร้างความมั่นใจในการนำของรัฐบาล
และสามารถจะเป็นพลังปลุกเร้าในภาวะแห่งความมืดหวัง ซึ่งมักเกิดหลังจากการได้รับอิสรภาพใหม่ ๆ
หนังสือพิมพ์สามารถนำความเจริญเติบโตมาสู่สถาบันประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมือง ซึ่งจำเป็น
สำหรับการพัฒนาชาติบ้านเมือง โดยไม่ต้องอาศัยเสรีภาพของคน.

("The media can be an important unifying factor in a
country lacking national cohesion. The press can help build a sense of
nationalhood, can establish confidence in leadership, and can be a motivating
force during the period of disappointment which generally follows the
attainment of independence. Without sacrificing its freedom, it can contribute
the growth of democratic institution and to political stability, which are
essential to national development".)